

„Gimtinė visada manyje...“

PAGĖGIU SAVIVALDYBĖS MARTYNO JANKAUS MUZIEJUS

Parodai atrinktos nuotraukos supažindina su trimis Mažosios Lietuvos patriarcho Martyno Jankaus vaikais, kurie buvo dideli Lietuvos patriotai, visą sąmoningą gyvenimą bandė išsaugoti garsios giminės atminimą ir puoselėje meilę Mažajai Lietuvai.

Aušrininkas, Tilžės akto signataras, spaustuvininkas, publicistas, Lietuvos Valstybės Tarybos narys Martynas Jankus buvo daugelio svarbių istorinių įvykių liudininkas, palaikęs ryšius su iškilmomis ameto valstybės, politikos ir kultūros asmenybėmis. Daugelis jų fotografijose buvo užfiksuoti dar XIX a. pabaigoje. Šios nuotraukos saugomos įvairių Lietuvos muziejų fonduose.

Vykstant karams, tremtims, pokario laikotarpiu daug artefaktų, liudijančių Lietuvos valstybės kūrimąsi, sunyko.

M. Jankus ir jo vyriausioji duktė Elzė skrupulingai rinko giminės archyvą, kurio viena dalis po Elzės mirties buvo perduota Kanados lietuvių muziejui-archyvui, kita – Klainėdos universiteto bibliotekai.

Elzēs namuose išsaugotą brangiausiaji ir asmeniškiausiajį giminės archyvą dalį perėmė iš Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) į Lietuvą gyventi grįžusi M. Jankaus vaikaitė leva Milda Jankutė-Gerola (Eva Milda Jankus-Gerola). Iešai mirus, šį turtą paveldėjo ja kurį laiką globojusi Daiva Ketvirtienė.

Vykdamy projektą „Skaitmeninis turinys apie Lietuvos valstybės kūrimosi laikotarpį liudijanti dokumentinė paveldą – nacionalinio ir tarptautinioose portuose“ veiklas, brangiausia Jankų šeimos archyvo dalis nuolatini saugoti perduota Pagėgių savivaldybės Martyno Jankaus muziejui. Parodai atrinktos nuotraukos supažindina su trimis M. Jankaus vaikais, kurie buvo dideli Lietuvos patriotai, su sąmoninga gyvenimo bėdę išsaugoti garsios giminės atminimą ir puoselėti meilę Mažajai Lietuvai.

Po Pirmojo pasaulinio karo iš didelės patriarcho Martyno Jankaus šeimos liko jis pats, jo sūnūs Martynas (Merčius) ir Kristupas bei dukros Elzė, Urtė ir Edė. Vienintelis vyriausiasis sūnus **Merčius Jankus** sukūrė šeimą ir susilaukė palikuonių. Klaipėdos kanalo vandens kelių meistru dirbęs Merčius su žmona Ena Kerkojus išaugino tris vaikus – Jurgį, Ievą (Eva) ir Endrį. Kiekvienas iš jų vertas atskiro pristatymo.

Jurgis Jankus (1921–1947(48)?) – pirmasis Mažosios Lietuvos patriarcho M. Jankaus anūkas. Gimė Rambynų kalno papėdėje esančiuose Bitėnuose, vėliau čia leido vasaras ir bendravo su seneliu Martynu ir teta Elze. Baigęs Drevernos pradžios mokyklą, išvažiuojo mokyti į Vytauto Didžiojo gimnaziją Klaipėdoje, tačiau po 1939 m. įvykių Klaipėdos krašte visa Jankų šeima persikėlė gyventi į Jurbarką, o vėliau karo keliais per Lenkiją pasiekė Vokietiją.

Ieva Milda Jankutė-Gerola (Eva Milda Jankus-Gerola) (1924–2014), kaip ir jos brolis, gimė Bitėnuose. Pradžios mokyklą baigė Drevernoje, o šeimai per Antrąjį pasaulinį karą pasitraukus į Vokietiją, joje baigė vidurinę mokyklą.

1952 m. leva atvyko į Čikagą (JAV). Čia gilinosi į laboratorinius mokslus, studijavo Laisvųjų menų kolegijoje (angl. *College of Liberal Arts*), įgijo magistro laipsnį. 1958 m. sukurusi šeimą, persikėlė gyventi į Italiją. 1978 m. sugrįžo į JAV, įsikūrė Njujorke. Ir Čikagoje, ir Njujorke dirbo ilgoninėse.

Visą gyvenimą buvo patriotė ir aktyvi visuomenininkė, tęsė senelio M. Jankaus lietuviybės puoselėjimo bei sklaidos darbus. Gyvendama JAV, rėmė Mažosios Lietuvos spaudą, įsijungė į Mažosios Lietuvos rezistencinio sąjūdžio veiklą, buvo jo vicepirmininkė. 1985 m. tapo Mažosios Lietuvos fondo valdybos nare ir mecenate. Dalyvavo lietuvių namų „Židinyrų“ veikloje – organizavo renginius, koncertus, išvykas.

2002 m. grįžo į Lietuvą ir įsikūrė Klaipėdoje, kur buvo gyvenęs ir dirbęs jos senelis M. Jankus su šeima. Čia ji aktyviai įsijungė į Mažosios Lietuvos bendrijos veiklą. 2006 m. įsteigė Jankaus vardo premiją, kuri buvo skiriama Mažosios Lietuvos paveldo saugotojams ir propaguotojams. Tais pačiais metais tapo Lietuvos istorijos laikraščio „Voruta“ rėmėja ir Mažosios Lietuvos enciklopedijos visų tomų garbės leidėja. 2010 m. finansavo smarkiai suniokotą Bitėnų-Silėnų kapinių sutvarkymą. Aktyviai dalyvaudama Mažosios Lietuvos

reikalų tarybos Klaipėdos skyriaus veikloje, parėmė iniciatyvą Klaipėdoje pastatyti paminklą Vydunei ir tapo pirmą šio projekto finansinė rėmėja. Jos visuomeninė ir viso gyvenimo veikla buvo įvertinta ordinu „Už nuopelnus Lietuvai“, o Pagarbių saviavardė jai suteikė Klaipėdos krašto garbės piliečio vardą, Ieva Milda Jankutė-Gerola mirė 2014 m. rugsėjo 13 d. Klaipėdoje.

Endrius Jankus (1929–2014), 1939 m. hitlerininkams nuo Lietuvos atplėšus Klaipėdos kraštą, su šeima grįžo į Bitėnus, kur tikėjosi būsiant saugiau, vėliau iške- liavo į Jurbarką, galiausiai – į Tilžę, iš kurios traukinių pasitraukė į Vakarus.

1946 m. Vokietijoje baigė lietuvių pabėgėlių gimnaziją. 1947 m. išvyko į Australiją. Čia Perto Kalnakasybos mokykloje (angl. *School of Mines*) įgijo kalnakasybos inžinieriaus diplomą, po studijų dirbo įvairiose kompanijose, vėliau įsteigė savo įmonę „Explosives Engineering Pty. Ltd“ ir vykdė projektus Australijoje, Amerikoje, Kanadoje.

Endrius gyveno prie Hobarto (Tasmanija), šalia vanderyno. Kartu su žmona išaugino tris vaikus. E. Jankus visada domėjosi Lietuva, jos žmonių gyvenimu, džiaugėsi Lietuvos valstybės atkūrimu. Iki pat 1988 m. atkakliai siekė išsiaiškinti savo brolio Jurgio žūties aplinkybes ir vietą. Šiuo tikslu kreipėsi į tarptautinę Raudonąją Kryžiaus organizaciją, susitiko su išlikusiais gyvais brolio bendražygiais. Surinkta medžiaga apie broį patikėjo Algijui Šaraskui.

E. Jankus aktyviai dalyvavo Australijos lietuvių veikloje, buvo jūrų skautas. Rašė istorinius ir poleminius straipsnius į Australijos ir Amerikos laikraščius, finansiškai rėmė leidinius apie Mažąją Lietuvą. E. Jankus buvo Mažosios Lietuvos fondo mecenatas, senelio M. Jankaus idėjų propaguotojas.

1993 m. kartu su seserimi leva dalyvavo senelio M. Jankaus palaikų perlaidojimo iškilnėse Bitėnuose. Mirė 2014 m. liepos 23 d. Hobarte (Australija). Endrius ilgesį Lietuvai jautė visa gyvenimi ir nenustojo kartojęs: „Gimtinė visada manvė.“

Tekstą parengė Pagėgių savivaldybės M. Jankaus muziejaus direktorė Liudvika Burzdžiuvienė

